

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE
VLADIMÍRA VAŇKA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Náčtěk a ná
EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE VLADIMÍRA VAŇKA

MOJE VÁLEČNÁ ODYSSEA

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE VLADIMÍRA VAŇKA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Rekonstrukce uniformy
příslušníka c. a k. pěšího
pluku č. 99, rok 1915.
Do tohoto pluku byl V. Vaněk
odveden po úspěšném
průniku do Čech a z jeho
řad přiběhl zpět do České
družiny. Podoba inspirována
autorovou fotografií ze
str. 140 (foto archiv ČsOL).

Čs. válečný kříž (udělen v lednu 1921)

Kříž sv. Jiří IV. stupně (udělen v září 1915)

Slavnostní přísaha Českých družiny na kyjevském Sofijském náměstí 11. října 1914 (VUA-VHA).

Copyright © Československá obec legionářská, 2017

Photos © Archiv města Brna, Národní archiv, Pražské vodárny a kanalizace,
sbírka ČsOL, VÚA-VHU Praha, Zemský archiv v Opavě, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-445-9 (pdf)

Památce mého bratra Zdeny
Připisuji tuto knihu vzpomínek
Z lásky bratrské
A úcty k hrdinné smrti.

OBSAH

ÚVODEM!— 15

PRVNÍ DÍL: V RUSKU— 19

DO RUSKA —21

V ČECHOSLOVANU —24

KYJEVSKÉ VELIKONOCE —26

ZA THÁKUREM DO INDIE! —28

POČÁTEK ŽIVOTA A BEZNADĚJNÝ KATAFALK —30

OPILÁ MARUSJKA A HOUSLE Z DOMOVA —34

DEN PETRA A PAVLA —36

UKRAJINOU DO ODĚSY —38

MOŘE A POLICAJT —42

ZAHŘMĚLO NAD EVROPOU —48

ZNOVA V KYJEVĚ —51

ČECHOVÉ CHÁPOU SE ZBRANÍ —53

L. V. TUČEK —61

Konec prvního dílu —64

DRUHÝ DÍL: V ČESKÉ DRUŽINĚ— 65

DO BOJE! ODJEZD Z KYJEVA —67

LVOV —72

RAWA RUSKÁ – JAROSLAV —74

KDO CHCE JÍT DO RAKOUSKA? —78
PĚŠKY PŘES KARPATY —80
PODEZŘELÝ ZAJATEC —91
ŠTÍPU DŘÍVÍ PÁNOVI SVÉHO ŽIVOTA —94
MÉ „DŮKAZY NEVINNOSTI“ —96
VÝSLECH U NÁHLÉHO SOUDU —98
KOUPENÝ OBLIČEJ —106
TYGR SI HRAJE SE SVOU OBĚTÍ —109
„BUDETE ZASTŘELEN!“ —114
KDYŽ JSEM ŘEZAL DŘÍVÍ —116
TUPÁ BŘITVA A MAĎARŠTÍ ČETNÍCI —117
V BARDĚJOVSKÉ VĚZNICI —121
DO VÍDNĚ —125
„VLÁDA!“ —127
Konec druhého dílu —128

TŘETÍ DÍL: S POSLÁNÍM V RAKOUSKU— 129

MÉ POSLÁNÍ V PRAZE —131
RAKOUSKÝM VOJÁKEM PROTI SVÉ VŮLI —136
NA RUSKOU FRONTU —139
PRYČ OD PLUKU! —143
KONEČNĚ SÁM S PŘÍRODOU —145
LESEM, NOCÍ, BAŽINAMI —148
LIDÉ NEPŘÁTELÉ A KONĚ PŘÁTELÉ —151
ZA NOCI VE SMĚRU PALBY DĚL —153
MEZI NĚMCI —157
U KUCHYNĚ ZÍSKÁVÁM PŘÁTELE —160
LOŽE NA OLTÁŘI —164
S BRANIBORCI PROTI RUSŮM —166
ŠÁLEK RUMU —168
LEDVINKY A AKVAREL —170
DO PRVNÍ LINIE VYSTŘÍDAT BAVORÁKY —173
RUSKÉ KULKY —176
ZABÍJEJTE CHUDÁKY —179
KRVAVÉ „ZDRAVSTVUJTE!“ —181

ZNOVU U RUSŮ —187

ZE ŠTÁBU DO ŠTÁBU —190

Konec třetího dílu —193

ČTVRTÝ DÍL: ZPĚT V RUSKU A PRÁCE NA ZÁPADĚ— 195

NÁVRAT ZTRACENÉHO —197

S DRUŽINÍKY NA FRONTĚ —201

NA SJEZDU V KYJEVĚ —204

KYJEV – PETROHRAD – CHRISTIANIA – LONDÝN —206

U PROF. MASARYKA V LONDÝNĚ —208

„RUSKO A EVROPA“ —211

V PAŘÍŽI U DRA BENEŠE —213

V ŘÍMĚ —218

NA SARDINII —221

ČESKÁ AKCE V ITÁLII —224

AKCE VE FRANCII —228

AKCE VE ŠVÝCAŘÍCH —230

MODLITBIČKA V HORÁCH —233

POSLOVÉ DO RAKOUSKA —235

VÝZVĚDNÉ SLUŽBY VE ŠVÝCAŘÍCH —237

NA JEZEŘE —241

V BASILEJI —243

PŘÍLOHY— 245

Umělec, odbojář, diplomat —247

Rozvědka do českých zemí očima ostatních družiníků —259

Poznámka editora —272

Znovuvydání knihy mého otce mě velice překvapilo – radostně.

Byla to jeho první knížka. Potom celý svůj život pokračoval psát: povídky, články, divadelní hry, scénáře pro filmy, biografie, velký historický román *Země krvácí, země kvete*, o vztazích mezi Čechy a Švédy během třicetileté války. Už ale nikdy nepsal o sobě. *Moje válečná odyssea* je výjimkou. Jeho fantasie a zájem o lidi, místa a jejich historii a kulturu, zvláště malířství a hudbu, byly pro něho mnohem důležitější než on sám. Jistě by byl velmi překvapený, kdyby zjistil, že vzpomínka na něho samého je živá po tak dlouhé době.

Moje poděkování patří všem těm, kteří si dali za úkol zveřejnit památky z první světové války. Mezi nimi těm, které osobně znám – pana Tomáše Ruska, s obdivuhodným mladistvým elánem pro dějiny, a Dr. Josefa Tomeše, významného historika a spisovatele, který již přes dvacet let zveřejňuje spisy o mém otci.

Děkuji Vám!

Míra B. Vaněk Shejbal

Monte Porzio Catone (Řím), červen 2017

Vážení čtenáři,

s potěšením jsem přijala pozvání uvést obnovené vydání paměti významného československého legionáře a diplomata Vladimíra Vaňka, nazvaných *Moje válečná odysea*. Tato kniha, poprvé vydaná v roce 1925, se tak s odstupem více než 90 let od svého napsání znovu vrací k českým čtenářům. Připomene jim všestranně nadanou osobnost svého autora, který se významným způsobem podílel na československém odboji za první i druhé světové války a celý svůj život věnoval práci za naplnění demokratických principů budování a rozvoje Československé republiky, jak je ve svých stěžejních dílech vytyčil její zakladatel, prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

V současné době vzpomínáme 100. výročí událostí první světové války. Tento globální konflikt znamenal zásadní předěl v historii naší civilizace, otřásl jejími dosavadními hodnotami a hluboce poznamenal a změnil životní osudy milionů mužů a žen nejen na frontách v první linii ale i v zázemí. Vladimír Vaněk byl jedním z mnoha mladých českých mužů, kteří v té době byli podrobeni obtížné volbě, zda zachovají loajalitu Rakousko-Uhersku, nebo zda se zapojí do boje za vznik nového společného státu Čechů a Slováků, založeného na ideálech humanismu a demokracie. Začátek války jej zastihl na Ukrajině, která v té době byla součástí Ruského impéria. I přes své mládí, bylo mu tehdy pouhých 19 let, se přihlásil do řad vznikající České družiny. Stal se tak jedním ze skupiny českých a slovenských dobrovolníků, kteří již v roce 1914 zahájili se zbraní v ruce boj za vznik samostatného Československa. Bez bojových úspěchů těchto prvních československých dobrovolníků, mezi které patřil i Vladimír Vaněk, by

nebyl v pozdější fázi války možný vznik československých legií v Rusku, v Itálii a ve Francii jako velkých vojenských jednotek na úrovni armádních sborů.

Vaňkovy paměti ukazují, jak hluboce vnímal politický i kulturní život v zemích, kde působil, a prozrazují schopnosti, které následně uplatnil ve službách vznikajícího československého státu nejprve jako zpravodajský důstojník a později i jako diplomat.

Vaňkova odbojová činnost v mnoha aspektech předznamenala jednu z nejslavnějších kapitol československého odboje v době druhé světové války – bojové mise československých parašutistů v okupované vlasti.

Považuji za důležité, že obnovené vydání Vaňkových pamětí připomene jeho podíl na formování československých legií v Itálii. Vladimír Vaněk je i příkladem významného přínosu demobilizovaných československých legionářů pro budování meziválečné československé diplomacie. I zde, podobně jako v době první světové války, se ve službách nově vzniklé Československé republiky plně uplatnily jeho všestranné schopnosti.

Vladimír Vaněk osvědčil svou věrnost demokratickým principům, na jejichž základě vznikla Československá republika, i během druhé světové války, když své předchozí zkušenosti využil ve prospěch boje za obnovu československé samostatnosti. Není jistě náhodou, že v závěrečném období války, po pádu Mussoliniho režimu, se Vladimír Vaněk vrátil do Itálie z pověření prezidenta Edvarda Beneše a podílel se jako vyslanec na obnově diplomatických styků mezi ČSR a Itálií. Nepřekvapuje nás rovněž, že Vladimír Vaněk byl blízkým spolupracovníkem ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, ani že po únoru 1948 rozpoznal nebezpečí, které mu hrozilo ze strany komunistického režimu a s celou rodinou odešel do emigrace v Itálii, kde žil až do své smrti v roce 1965.

Od roku 2011 nese Vaňkovo jméno i jedna z ulic v toskánské přímořské lokalitě Riva del Sole, ležící poblíž města Grosseto.

Nové vydání pamětí Vladimíra Vaňka je významným příspěvkem k uchování historické paměti, spojené s celoživotním přínosem této osobnosti pro vznik Československé republiky i pro boj za obnovu její samostatnosti na základě demokratických ideálů, za které přinášeli nejvyšší oběť českoslovenští legionáři za první světové války i příslušníci československého domácího i zahraničního odboje za druhé světové války.

PhDr. Hana Hubáčková

Velvyslankyně České republiky v Itálii

ÚVODEM!

Jsem rád, že mohu říci několik slov úvodem ke knize Vladimíra Vaňka. Dílo, jež vykonal tento skromný a inteligentní voják našeho odboje, zaslouží pilné pozornosti. Byl to výkon podivuhodný, smělý a krásný ve své obětavosti. V době, kdy mnozí z mála, co vykonali, se pokoušeli a dosud pokoušejí vytlouci především nějaký „zásluhový kapitál“, často i politický, Vladimír Vaněk o svých činech mlčel a byl téměř neznám širší veřejnosti. Píše-li dnes svoje paměti, činí tak proto, aby především přispěl k obohacení naší revolučně-osvobozenké historie důležitým a vážným dokumentem; a činí tak na výzvu svých přátel. Jeho kniha jest skutečně z těch dokumentů, jež už prostým popisem událostí mohou vrhnouti ostré a vysvětlující jasno do mnohých stran našeho zahraničního odboje. Výkon Vaňkův však sám o sobě jest cosi i nejvýš zajímavého psychologicky, je to historie, o níž by se mohlo říci, že je dobrodružnou, kdyby nebyla zároveň typickou pro osudy českých lidí za světové války, jež jimi smýkala často po celé Evropě, po celém světě a žádala po nich výkonů mimořádných a odvážných!

Vladimír Vaněk (nebo také Vladimír Vasiljevič Južin či Victor Bolland nebo Vittorio Bollandi) prokázal svojí výzvědnou činností naší věci služby skutečně neocenitelné. Provedl skvělou „týlovou rozvědku“ do Rakouska, za války přišel do Čech, informoval členy Maffie, vstoupil dokonce do rakouské armády tento nedávný Družiník, odkud se dostal zase k Rusům, byl v roce 1916 vyslán do Londýna, pracoval pro naši věc v Paříži, v Itálii a hlavně ve Švýcarsku, zprostředkuje odtud spojení s domovem – a to vše konal prostě, bez „bengálu“ jaksi samozřejmě, spíše s důvtipem a inteligencí než obvyklými výzvědně-špionskými metodami, sleduje jediný nadosobní cíl a účel: co největší prospěch a užitek české věci.

Mnozí budou číst jeho knihu s napětím, jako se čte román; historický dokument Vladimíra Vaňka bude však pro vždy jedním z nejoriginálnějších příspěvků legionářské historie i legionářské psychiky. Konečně i stanovisko autorovo v době sporů o „osvobozenké legendy“ je zajímavé, věcné a správné: dává každému, což jeho jest! Neexistuje pro něj problém „dvojí orientace“: východní a západní. Viděl Východ i Západ při práci. A poznal, že tam i zde čestní a opravdoví pracovníci českoslovenští pracovali pro naši věc stejně nenáročně, poctivě a obětavě. Není-liž krásným činem autorovým, že vydává klidné svědectví pravdě?

Rudolf Medek

V Paříži 27. ledna 1925

V této malé knížce – na žádost svých přátel reprodukoval jsem pokud možno věrně a bezprostředně své válečné zážitky. Počal jsem cestou do Ruska a drobnými detaily, abych v obraze více méně barevném vykontrastoval celou tu stupnici dojmů počínaje od naslédle barevných a splendidečně naivních roztěkaného mládí – až v zhuštěné skladby konstrukcí historických. Každý z nás, kteří jsme prožili válku, poznal silné kontrasty života a mnohý z nás musel se ve svém mládí rozloučit s nějakou tou vysněnou „Indií“, proto bude mi jistě dobře rozuměno. A to bude vše, čeho chtěl jsem docílit, neboť nebylo mou ambicí přischnout na páteřích dokumentárních biblioték.

Autor

PRVNÍ DÍL: V RUSKU

DO RUSKA

Když jsem usedl ve vlaku na svůj kufr v chodbičce vagonu, zajásalo mi srdce a zabušilo nedočkavostí. Konečně tedy jedu do Ruska, tolik vytouženého Ruska! Vlak se hnul a mé myšlenky vyletěly daleko před něj na perutích nedočkávané fantasie.

Za noc přeletěli jsme Moravu a druhý den proseděl jsem u okna zadíván do melancholie haličských plání. Jednotvárné pláně se téměř neměnily, sem tam dřevěná chatka, hájek a lesík a vše tak truchlivé, zbavené vši pyšné krásy, jakou skýtají tak často romantická údolí našich řek.

V Podvoločiskách všichni vystoupili a hrnuli se k celnici. Pln radostné důvěry přivítal jsem ruského policistu, jenž prohlížel mi pas. Ten však nebyl tak dobře naladěný a vyslýchal mne do všech podrobností. Zajímalo ho všechno: otec, matka, příbuzenstvo, co chci dělat v Rusku, koho tam znám, čím se zabývám a mnoho jiných věcí. Ten zájem o mou osobnost byl prvním mým překvapením v bráně Ruska.

Když jsme pak znovu nasedli do prostranných ruských vagonů, zajímala mne každá maličkost. Snažil jsem se dokonce dohovoreti se s jedním mužíkem, jehož kotýlek na čaj upoutal mou pozornost; brzy však jsem seznal, že jednička z ruštiny není ještě žádnou možností konverzace. Jen stěží jsme se dorozuměli. Vypravoval mi o Kyjevu, na nějž jsem se nesmírně těšil, o Lavře, kam jede se pomodlit, o Vladimírské horce, z které „užijíš celou Ukrajinu“, o Vladimírském soboru „čúдно vymalovaném“, o Sofijevském soboru, v němž právě uslyším velikoněčné zpěvy. O všem mi ten mužík vypravoval, nalévaje mi čaje ze své konvice. Na hořejších lavicích seděli také mužici a baby, a klátíce nohama, doplňovali každý svými znalostmi vypravování mého mužika.

Bylo to na Zelený čtvrtek v podvečer roku 1914, když přijel jsem na kyjevské nádraží. Vyběhl jsem z dřevěného nádraží a vskočil na izvoščíka,¹ který se mi

1 Izvoščík – drožkář.

v celé spouště právě připletl. „Hotel Praha!“ vykřikl jsem na něj, jako by to bylo někde v Pardubicích, a už jsme uháněli po širokých ulicích stromořadími.

Již vzduch sám, který jsem vdechoval, byl mi novým – tak neznámě páchl. Jak jsem později zjistil, je to zápach charakterisovaný zdejší kůží, většina lidu nosí vysoké boty, a slunečnicovým máslem, na němž pekaři, převážně Turci, smaží zde všude pirohy.

* * *

Vjeli jsme na Velkou Vladimírskou, kde vraceli se lidé houfně z kostelů, nesouce každý v ruce rozžatou svíčku obalenou v papíře. Je to velikonočním obyčejem, komu svíčka zhasne, než dojde domů – ještě toho roku zemře.

JUDr. Václav Vondrák (1880–1962) byl českým právníkem narozeným na Volyni. V Kyjevě vlastnil hotel Praha a byl prvním starostou místního Sokola. Rovněž působil v politice jako zemský poslanec za Volyňskou gubernii. Po vypuknutí války stál u zrodu České družiny a následně se stal druhým předsedou Svazu československých spolků na Rusi, kde stál dlouhou dobu v čele vojenské komise (sbírka ČsOL).

Byla již téměř tma a svíčky táhly po chodnících jako světlušky – tu a tam zhasínajíce slabým větříkem.

Ano – „ještě toho roku! asi mnohý z nich zahynul ve válce z těch, kteří si tu svíčku tenkrát domu nesli.

Ten večer usnul jsem tvrdě a probudil jsem se až na silné zaklepaní časně ráno. Chytil jsem revolver z nočního stolku a vhodil jej pod polštář. A v tom vešel již muž středních let i postavy v nazelenalém kabátě. Pohyboval se zcela volně, nedbale pozdravil a usedl k mé posteli. Pak lehce odhrnul lem svého kabátu, kde blýskl se jakýsi znak a řekl: „Jsem detektiv a rád bych věděl, proč jste k nám zavítal. Řekněte mi, prosím, některé věci.“

Následovala znova taková podrobná zpověď, jakou vyžadovali na hranicích – tahleta byla snad ještě podrobnější. Detektiv zajímal se velice o visitky mého strýce Dr. Veselého, jimiž mne tento doporučoval panu Vondrákovi, Červenému a j. Tato osobnost mého strýce zaujala cele jeho pozornost a poznamenal si jeho veškerá osobní data.

Když odešel, měl jsem o policejní organizaci Ruska ten nejlepší dojem. Tady to berou nějak z gruntu, pomyslel jsem, jest-li pak to bude ve všem tak?

Ráno navštívil jsem pana Červeného, tohoto patriarchu ruského češství, jenž se svou chotí se tolik obětoval později pro českou věc a tolik utrpěl. Byl jsem přijat neobyčejně srdečně, jako asi každý z dobrovolců později, a vzpomínka na tyto milé lidi je mi hřejivým důkazem, že zřídka, ale přece, existují čistá vroucí srdce, jež kudy krácejí, tudy činí i sejí jen dobro.

V hotelu Praha, jenž byl střediskem Čechů v Kyjevě, setkal jsem se s panem Vondrákem a seznámil s redaktorem Švihovským.² Jen několik slov a již jsme si s panem Švihovským porozuměli a on nabídl mi hned místo v redakci svého časopisu *Čechoslovanu*.

Přijal jsem bez váhání, neboť práce v redakci byla mi sympatickou. Jaké štěstí, myslel jsem, moci se zabývat kulturní činností!

2 Věnceslav Švihovský (1875–1957) byl českým novinářem narozeným na Volyni. Za války patřil k prvním organizátorům československého odboje v Rusku a jeho *Čechoslovau* sehrál na počátku konfliktu významnou propagační úlohu v řadách ruských Čechů. Jednalo o jediný český časopis vydávaný v Rusku před válkou (od roku 1911).

V ČECHOSLOVANU

Tiskárna a redakce *Čechoslovana* sousedila přímo s hotelem a nesla zvenčí hrdý název „Slavjanskaja tipografia“.³

Moje práce ovšem nespočívala jen v „kulturní činnosti“, jak jsem si takového něco vždy představoval, bylo tam hlavně jiné práce dost. Vedl jsem za prvé knihu insertů, což mne nejméně bavilo, přijímal objednávky na visitky a tiskopisy, vyřizoval běžnější korespondenci a překládal z ruských novin zajímavější zprávy. Teprve v poslední řadě mohl jsem sem tam něco napsat „pod čáru“, sestylizovat menší recenze došlých českých knih apod.

Čechoslovan měl své důležité poslání, neboť byl jediným časopisem českým v Rusku. Přesto, že v Rusku bylo před válkou dle údajů pana Absolona přes 70 000 Čechů, bylo odběratelů pouze 2500 a kruh čtenářstva na 10 000. Byli to hlavně naši čeští usedlíci na Volyni se střediskem v Zdolbunově, kteří časopis podporovali – z větší části menší lidé. Největší zásluhu v tom ohledu měl mimo jiné pan Martinek ze Zdolbunova. *Čechoslovan* byl vlastně pokračováním *Ruského Čecha*, který vycházel již mnoho let před ním. Náš časopis vycházel z důvodů finančních pouze jednou týdně, později dvakrát.

Z těchto všech důvodů musel se obsah jeho upravovat podle okolností, což mi pan redaktor Švihovský neustále připomínal. Je pravdou, že do mentality vyžadované jsem se nemohl nikdy dobře vpravit a ti naši krajané z Volyně asi kolikrát vrtěli hlavou nad novinami v té době, co já tam psal.

I pan Červený mi jednou povídal:

„Poslyšte, co to tam píše za hlouposti ten „Vláda“ do těch vašich novin?“

„On se polepší, pane Červený,“ odvětil jsem a jistě jsem se začervenál.

Pan Červený se na mne shovívavě podíval přes brýle.

3 Slovánská tiskárna, založená roku 1913 Věnceslavem Švihovským. Krom vydávání týdeníku *Čechoslovan* pečovala také o vydávání českých knih a učebnic.

Redaktor Švihovský se v redakci nezdržel. Byl jako živá rtuť, byl všude. Měl plno známostí a styků a rád se vždy a všude osobně informoval. Sedávali jsme proto v redakci sami s Vlasem, jenž pořádal kartotéku odběratelů. Švihovský se vždycky jen přihnal, hodil tiskaři na stroj rukopis a hned zase zmizel. I korektury si bral do hotelu, aby někoho nepropásl.

* * *

Plat jsem měl ovšem skrovný, jak se sluší na začátečníka, ale jakž takž to stačilo. Měl jsem skrovný pokojíček „se samovarem“ a štěnicemi na čechovském prouloku za šest rublů měsíčně, pak na Lukjanovce, okolo bazaru, o něco lepší.

KYJEVSKÉ VELIKONOCE

Hned v prvních dnech rozeběhl jsem se po Kyjevě a chodil nazdařbůh ulicemi. Bez určitého cíle, nechávaje se překvapovati objevem různých soborů,⁴ Lávry, Vladimírské horky a vším tím, co tvoří Kyjev tak malebným. Nemohlo býti lepšího dojmu než přijeti do Kyjeva o Velikonocích.

Tisícileté středisko pravoslaví zavlní se o Velikonocích nepřehlednými davy poutníků ze všech konců Ruska. Hlavním cílem pak je starobylý klášter Lávra

Kyjev před první světovou válkou (sbírka ČsOL).

⁴ Pravoslavný chrám.

se svými katakombami za šancemi města. Jeho zlatotřípytné kopule vysoko strmí nad městem.

Vypasení popi s vlající hřívou vousů a vlasů prodávají na nádvoří svěcené bochánky a svíčky a vodí do katakomb, kde jsou kostry za živa zazděných mnichů.

Všude okolo chrámů tábořily nesčíslné davy poutníků. Mužici s rusými vlasy i vousy a láptěmi⁵ na nohou, ženy s dlouhými ukrajinskými kaftany kojící děti na okrajích chodníků a nesčíslní žebráci vykřikující své prosby slovy evangelia. Procesí táhnoucí s ikonami, pějce vycházejí a vcházejí neustále do chrámů a vcházejíce padají všichni na zemi a bijí čelem o zem.

Procházel jsem vším tím pohnut a bylo mi v duši, jako bych s tím vším rozprávěl, jako bychom si navzájem všichni vypravovali a šeptali o tom na nic nehledícím nadšení, jež vzbuzují slova evangelia.

Šel jsem pak okolo mužíka, jenž stál uprostřed nádvoří Lávrý se sepjatýma rukama a očima zavřenýma a hlasitě se modlil. Nemohl jsem zabránit slze a rychle odcházel jsem jakoby zahanben.

Doma pak pohroužil jsem se do četby Thákura⁶ a tak jasně jsem všemu porozuměl. Jakási jasná čistota zazářila mi v nitru.

Tu noc o dvanácté – to bylo na Bílou sobotu – zašel jsem do Sofijevského soboru a vyslechl ruské vzkříšení.

Diákoní pěli tam na kůru svými varhanovými basy „Hospodi pomiluj“ a já stál nemyslíci a nevidoucí, jen vnitřem vnímající uprostřed nehybné masy lidu,

Venku okolo soboru v košících a na ubrouscích rozloženy byly „páschy“ se svíčkami a lidé za nimi čekali až budou světit.

Když v chrámu zaznělo „Christos voskres“ a popi se políbili, všichni začali se líbat navzájem a procesí popů vyšlo ven světit páschy.

Za řadami pásch honili se hoši s děvčaty, používající vzkříšení k polibkům více méně nenábožným.

⁵ Střevice vyráběné z dřevěného lýka nebo březové kůry.

⁶ Rabíndranáth Thákur (1861–1941) byl bengálský básník, literát, skladatel, malíř, učitel a filozof. Propagoval indické kulturní dědictví a nezávislost Indie. Je autorem hudby i textu indické a bengálské hymny. Za svou sbírku duchovních lyriky *Gitándžali* (*Obět písní*) obdržel v roce 1913 jako vůbec první příslušník neevropského národa Nobelovu cenu za literaturu.

ZA THÁKUREM DO INDIE!

Byl jsem v Kyjevě již přes měsíc, když vzpamatovav se z prvních dojmů Ruska, začal jsem přemýšlet o dalších svých plánech dostat se do Indie.

To byla další moje etapa i bylo nutno přemýšlet o jejím uskutečnění.

Thákurovy spisy byly evangeliem mého nadšení pro Indii a čítal jsem v nich nábožně. Půjdu k němu, myslel jsem, do jeho školy v Šanti Niketanu, musím se tam nějak dostat.

Peněz ovšem na cestu nebylo a doma by mi k něčemu takovému nedali ani peněz, ani svolení. Proto jel jsem do Ruska, abych si zde něco vydělal na cestu a pak zdálo se mi zajímavým a uskutečnitelným jít přes Kavkaz a Persii a pak přes Belúdzistán a Afghánistán ke zřídům Gangy, podél kterého chtěl jsem přijít Kašmírem a Bengálskem až do Kalkuty [Kalkaty].

Brzy jsem však zjistil, že ze svého platu v *Čechoslovanu* nic nebudu moci ušetřit a že tedy bude třeba pomýšlet na jiné prostředky.

Půjdu tedy pěšky, rozhodl jsem. Cestou si něco přivydělám.

Špatných pověstí o bezpečnosti na cestách na Kavkaze a v Persii jsem se nebál – neboť kde nic není, ani čert nebere a já opravdu nic nechtěl vzít na cestu. Věci, které jsem měl z domova, jsem chtěl prodat, abych mohl jeti co možná nejdále vlakem a pak pěšky.

Vypůjčil jsem si u Švihovského objemné dílo o Persii s mapkami a podrobným popisem a studoval je dlouho do noci. Dle těchto a jiných studií bylo nutno jít pěšky přes 6000 km, které jsem doufal ve zdraví projít za jeden rok.

Persie mne zajímala rovněž velice, hlavně byl jsem zvědav na vnitrozemí.

Cestou kolem Gangy doufal jsem přiučít se bengálsky a sanskrtu, abych mohl s Thákurem mluvit jeho jazykem. Byl jsem úplně přesvědčen, že přijdu-li tak k němu, nebude moci mne odmítnout a vezme mne do školy.

S hlavou plnou horečných snů chodil jsem po Kyjevě nevidá a neslyše.

Nejraději zacházel jsem k zahrádkám nádvoří chrámu Michajlovského, kde usedal jsem na lavičku a hledě do větví kreslicích záhadná písma po nebi, posílal

jsem své myšlenky na daleké cesty za Kavkaz, do Indie, k tomu Gangu, jehož písničky znal jsem již nazpaměť.

Do jedné z těch zahrádek ústilo okno kláštera, jež bylo téměř vždycky otevřeno. U toho okna stával často jakýsi diakon v černém rouše a s černým vousem, vlasy na temeni rozčísnutými v dva černé vodopády, a zpíval. Byl to asi jeden z těch varhanových basů, jež slyšel jsem o Velikonocích.

Zpíval jakési žalmy nebo snad jen modlitby a často jen polohlasem. Ale jeho hlas vibroval plnými záchvěvy, ozýval se jako z černé hluboké tůně; linul se nádvořím tak plyšově, hebce a k večeru i obloha svou temnou hloubkou zdála se svou nekonečností resonovati tomuto osamocenému hlasu.

Uzpívával mi duši, zdvihl její křídla, aby letěla, jak nejvýš dovede, dával jí síly, aby nedala podlehnouti tělu, jež hodlala rozkývati k tak veliké cestě.

A zněl tak osamoceně ten hlas z té cely, tak neskonale smutně osamoceně, jako opuštěná bolest, jako dílo věřícího člověka postavené v moři; šel jsem si poslechnout svou vlastní samotu, poslouchaje onen hlas.

A bylo mi příjemno, že já nevím nic o tom černém muži a on nic o mně, že jen ten kontakt samoty dává kdesi ve vesmíru seznámiti se naším duším.

Bylo mi, jako bychom oba jeden druhému naslouchali – on na ostrově sám a já sám na lodi.

POČÁTEK ŽIVOTA A BEZNADĚJNÝ KATAFALK

Jednou přišel do redakce muž s černým plnovousem, dlouhými vlasy sčesanými nazad a rozhalenou bílou košilí a představil se mi jako akademický malíř a učitel kreslení Monastyrskij. Slyšel kdesi o mých dřevorytech, a ježto kyjevští umělci budou prý pořádat jarní výstavu v Pedagogickém museu, zval mne k účasti na výstavě jako hosta. Přislíbil jsem mu to velmi rád.

Vynašel jsem hned své album dřevorytů a dal je zarámovat. Stálo to sice dosti peněz, ale počítal jsem s tím, že se snad něco prodá a tak obohatí se naopak můj cestovní fond.

Výstava byla pořádána v pěkném paviloně Pedagogického musea na Velké Vladimírské a měla dosti velký úspěch, bohužel však více morální než hmotný a tak to, co jsem tam utržil za dva obrázky, zaplatil jsem zase rámaři.

Seznámil jsem se však s mnoha sympatickými lidmi: malířem Orlovem a rodinou Monastýrského, která byla pak mým útočištěm po celou dobu mého pobytu, útočištěm klidu a odpočinku.

U Monastýrských nahlédl jsem do živé ruské společnosti mladých umělců a studentů, kde bylo debatováno dlouho do noci o životních problémech uměleckých i politických. Byli mezi nimi lidé, kteří se činně účastnili revoluce z roku 1905; tyto zvláště poslouchal jsem vždy se živým zájmem. Pamatuji se zvláště na jednu učitelku středních let, jež sedávala vždy zamlklá opodál s truchlivým pohledem, nezasahujíc nikdy do našich rozhovorů. Ptal jsem se jednou svého souseda, co je příčinou její zamlklosti a ten mi s povzdechem odvětil, že to byla jedna z nejčilejších pracovnic revolučních z pátého roku; byla i na barikádách, ale Sibiř zničila její zdraví a otrásla jejími nervy. Od té doby díval jsem se na ni vždy s úctou, ba s posvátností.

Byl mezi nimi i jakýsi student Kolja, jenž vypravoval mi s vervou o životě a ideách ukrajinských studentů, o jejich boji za ukrajinskou universitu a nabádal mne, abych v Praze se zasadil o sblížení česko-ukrajinské mezi studentstvem, neboť prý „bojujeme za stejné ideje samostatnosti“.

„Neposlouchejte ho“, říkala Věra Ignatěvna Monastyrská, „on by chtěl poukrajništit celé Rusko, není žádného národa ukrajinského, je jen nářečí ukrajinské. Tihleti samostyjníci mají spisovatele, kteří píší jen velkorusky, neboť to je jazyk inteligence, a celá ta ukrajinská samostatnost jsou jen blázniví Koljové.“

Kolja vyskočil na stůl a křiče až zrudnul, dovolával se spravedlnosti vesmíru za takovéhle urážky Ukrajiny a sliboval všem Velkorusům, že je vyženou, až zavládne svoboda.

„Kolja, pojďte, ještě než nás vyženete, napijem se čaje“, odvětila Věra Ignatěvna a v tom už stáhli Kolju za nohy se stolu.

Abych řekl pravdu, nemohl jsem nikdy dobře porozumětí tomuto „samostyjnictví“. Chápal jsem „svobodu“, o které mluvili všichni i se slzami v očích, ale „samostyjníci“ byli vždy zjevem, jenž nedovedl si získati sympatií svým počínáním. Idea sama pak postrádala vždy reálné base programové, bylo to spíše jen krasořečnění.

Když vnášeli u Monastyrských šumný, kypící samovar, bylo vždy již šero, ale nerozsvícili.

Seděli jsme po všech koutech v různých pósách a oddávali se té náladě, jakou vždy vnáší samovar. Chlácholící šumění a tichoučký pískot ukolébává k snění. Ač četní někdy, zůstávali jsme tiši a pohřížení.

Jen někdy Njusja zazpívala cigánský romans a Kolja ji doprovázel. Ale to bylo zřídka, hudba není v Rusku ve společnosti tak často pěstována.

Chtěl-li jsem si poslechnouti hudbu mimo koncertů, chodil jsem do katolického chrámu poslouchat varhany. To bylo vždy něco, co mi připomínalo Prahu, ale nebyla to vzpomínka, jež by mne byla táhla zpět do vlasti. Jen krátce zabořela představa domova, rodičů. Vzpomněls starostlivého otce a sevřelo se ti nitro až po hrdlo, ale odháněl jsem tyto představy násilím, bál jsem se jich.

Jednou zašel jsem do Vladimírského soboru prohlédnouti si malby Vasněcovy.⁷ Je to malíř rozšířených zřítelnic jako náš Mucha, jenom s tím rozdílem, že Muchovy věci mají oči vytrřestěny do prázdna, kdežto u Vasněcova je to rozevřený zrak duševně zkoncentrovaný až do hluboké extase.

Na jedné z postranních galerií našel jsem rozevřený malý oltářík, kde na dlouhých lipových deskách namalována byla Marie s dětátkem. Její pohled

7 Viktor Michajlovič Vasněcov (1848–1926) byl jeden z nejznámějších ruských malířů 19. a 20. století. Maloval díla inspirovaná ruskou historií, mytologií a folklórem.

upoutal mne tak, že jsem mimoděk přiklekl, abych se mu přiblížil. Rozevřené oči dívaly se mi přímo do nitra, byly jako v temné zácloň a ačkoli něžné a teplé, přece pronikající. Byly jako zázračné – vyžadující okamžitého pokleknutí a zpovědi – slibující cosi mystického, celé světy duševna, když se pokoříš, když se zřekneš všeho světského a zůstaneš kleče patřit do těch očí. Byly jakoby již dávno známé a blízké ty oči; jako by se ti bylo o nich zdávalo každé noci.

Chodíval jsem pak často dívat se na ty oči, neboť mi řekly, že na ně nikdy nezapomenu.

Svěřil jsem se se svým nálezem příteli znojemskému a ten mi řekl, že o těch očích ví; jmenují prý je všeobecně „zázračnými“.

Neděle jsem neměl příliš rád. Ulice byly zmlklé, měšťanské obyvatelstvo se nahnulo do Kupečeského sadu na promenádní koncert a dvorníci v bílých vyšíváných rubáškách si sedli ve dvorcích na prahy a hráli na harmoniky nebo na balalajky. U domovních vrat stály vyfintěné služby v ukrajinských krojích s dlouhými pentlemi ve vlasech a švitořily.

Zašel jsem někdy do Puščevodicy nebo Svjatošino, ale venku v přírodě vše mi připomínalo mou cestu do Indie a táhlo mne to: „Nech všeho a jdi teď rovně po té cestě neustále v před, jdi, jdi!“ Ten hlas býval tak silný, že jsem utíkával domů, abych se skutečně předčasně nerozhodl.

Ta slunná nedělní odpoledne, kdy jsem seděl u okna svého pokoje – hlavu ve dlaních, zíraje do dálky – jak byla prostá a přece bohatá!

Jednou přišel mi pod okno starý harfeník, jako by věděl, že jen to scházelo, aby má nálada propukla v bolestnou touhu. Ten starý kus nábytku, na nějž vyluzoval své rhapsodie, chápal se trhavým zvukem svých strun postupně celého mého nitra, pak srdce, a dráсал se mi na hrdlo a zužoval je. (Snad byl z Čech, z Nechanic!)

Slz, které zavlhly na okně, jsem se lekl. Proč plakat? Jaká pošetilst! Zde třeba je síly a energie! Ale vždyť to není pláč, konejšil jsem se, snad nějaká slabost v oku, již není možno udržeti, jsme-li hluboce pohnuti. Jaký pak pláč? Vždyť je mi veselo, hle jak veselé akordy přebírá ten stařík! (Ten byl jistě z Nechanic!)

Při tom však slzy neustaly mi téci po dlaních.

Jak všechno tragičtěji vypadá, zahraje-li vám někdo na starou harfu, pomyslel jsem, osušuje si obličej. Teplá vzpomínka na domov promění se v beznadějný katafalk a směřejší plán do budoucnosti zdá se letem přes propast, Indie s Thákurem

zdá se zsinalým světem visionářského snu a cesta pěšky – cestou pekelných zkoušek osvícení, ze starého Egypta.

Můj poslední poltiník⁸ zazvonil o struny harfy.

„Davolno!“ vykřik‘ jsem na staříka a vstav od okna, lehl jsem si na zem k mapě Persie.

8 Poltiník – mince v hodnotě půl rublu (50 kopéjek).

OPILÁ MARUSJKA A HOUSLE Z DOMOVA

Druhý den, jda do redakce, uzřel jsem na bazaru na chodníku ležeti bezvládné tělo. Přiblíživ se, viděl jsem, že to byla dívka asi zoleťá, oblečená ve špinavé hadry, bosonohá, s blůzkou roztrženou a rozhalenou. Ležela napříč chodníku, ale lidé chodili okolo ní a žádný si jí nevšímal.

Zůstal jsem chvíli státi a díval se koho zavolat. Strážníka nebylo nikde vidět, zašel jsem tedy do domu ke dvorníkovi, aby mi pomohl zanést dívku aspoň do průjezdu. Dvorník se však zpěchoval:

„Ničevó, nechte ji, co je vám po ní? Vypila asi pořádně a až se vyspí, půjde domů.“

Zavřel mi dveře před nosem.

Byl jsem úplně bezradným. Nezdálo se vůbec, že dívka spí, neboť nedýchala, ani hrud se nepohybovala. Ruka však nebyla studená.

Vzal jsem ji pod rameny a zatáhl s napětím všech sil do průjezdu. Mezitím objevil se na prahu kořalný, jež byla vedle, její majitel a usmíval se na mne tak blbě, když jsem se namáhal s přenášením, že jsem měl sto chutí udeřiti jeť do obličeje. Kořalník však zmizel znova ve své díře, když jsem tělo uložil jda hledati strážníka.

V tom vyvalil se z kořalny jakýsi muž silně vrávoraje a škytaje vyrážel ze sebe:

„Kde-e je ta bestie, že o-o-ona mi potvora u-u-utekla! A-a-ale já ji zzabiju – zzzabiju!“

„Tamhle leží,“ povídám mu ukazuje do vrat, „co jste jí udělal, vždyť snad už ani nežije?“

Chlap se vevrávorál do průjezdu a skláněje se nad dívkou rýpal jí do hlavy blábole:

„Marusjka, co ty? E-e-e-e co ty spíš? Víte to-to-to ona spí! Vždycky tak. Vypije -a-a-a pospí. A vy co-co-co si račte přát? ... Fédka po-povídá – jdi p-prej Vasjka, Ma-ma-marusju tahají pppo chodníku. He-He, já myslel, že on žertuje -a-a-a ona zazatim spí – Mmmarusjka! – mm-ma...“

Utíkal jsem rychle z bazaru, neboť bylo mi i hnusno i stydno.

Tato příhoda rozrušila mne na celý den.

Odpoledne došla mne další zásilka z domova: peřiny, prádlo, knihy a – housle. Na ty housle jsem se již nejvíc těšil, scházely mi tolikrát v mé samotě! Žádali však tak vysoké clo, že jsem si mohl vyzvednouti jen polovinu věcí a to druhé poslati zpět. Pouzdro od houslí bylo tak rozbito, že jsem je hned hodil před poštu na ulici a housle nesl pod paždí, ranec na zádech.

Vanula z těch věcí péče domova, vanulo z nich to ovzduší vylepeného hnízdečka, jež dává ti vypučet, vyrůst, kterým ty rosta pohrdáš, jež s chuti opouštíš, na něž však potom nepřestáváš vzpomínat, ve vzpomínkách věčnit, po němž dlouho, dlouho teskniš.

Došly mne rovněž mé nástroje dřevorytecké; a sedl jsem tedy hned a vyrýpal několik dřevorytů. Zvolil jsem předně pohledy na Kyjev, aby se to dalo dobře prodávat. Myslel jsem totiž neustále na obohacování cestovního fondu. Pohlednice vytiskl tiskař v *Čechoslovanu* a dali jsme je do výkladu. Šly však málo na odbyt, neboť v Rusku nebyl dřevoryt v módě jako u nás; a tak i tento podnik mi ničím nepřispěl.

DEN PETRA A PAVLA

Nadešel den Petra a Pavla, kdy rozletěly se po světě zprávy o atentátu v Sarajevě. Celá spousta článků o následcích, jež byly ve vzduchu, rozvířila všude hladinu klidného života.

Napsal jsem bez rozpakování článek do *Čechoslavana*, že není čeho litovat, zvláště pro nás Čechy, a že čím méně bude Habsburků, tím lépe pro celý svět.

Rakouský konsulát pořádal zádušní mši v katolickém kostele a podpůrný rakouský spolek se tam dostavil do jednoho. Kolik těch Čechů, kteří tam při tom tenkrát byli, toho později hodně litovali!

A to vše se sběhlo v době, kdy cesta do Indie stala se mi kategorickým imperativem.

V těchto dnech rovněž vzpomněl jsem na Oděsu. Dostati se k moři jako druhé eventuality cesty do Indie. Tu Persii však jsem si nechtěl slevit, počítal jsem jen s výhodnou možností dostati se mořem na Kavkaz.

Právě dva dny před událostí v Sarajevě byl jsem na rakouském konsulátě, abych se informoval o rakouských úřadech, jež v nejnutnějším případě bych mohl cestou vyhledat. Zvláště pak dotazoval jsem se po konsulátě v Taurisu. Vicekonsul Čech, s nímž jsem o tom mluvil, mne ovšem zrazoval od této cesty nazývaje jí ztřeštěností, zvláště když slyšel, že peněz na ni nemám.

Nadešel poslední den měsíce června, kdy dostav od pana Švihovského svou měsíční výplatu, přistoupil jsem k němu s tlukoucím srdcem, sděluje mu, že zítra budu nucen opustit Kyjev. Říkal jsem mu, že se odeírám na dalekou cestu, na kterou jsem již dávno pomýšlel, a omlouval se, že opouštím jej tak náhle. Pan Švihovský byl nemálo překvapen. Litoval, ale nezdržoval mne, znaje bezpochyby tvrdohlavost takových rozhodnutí ze svého mládí.

Loučili jsme se oba dojati, neboť strávili jsme spolu mnohou pěknou chvíli, rozmlouvající o různých problémech, najmě o filosofii Bergsonově, jehož on poslouchal v Paříži.

„Teď bych vás byl právě nejvíce potřeboval,“ říkal pan Švihovský podávaje mi ruku na rozchodnou, „nastává jakási rozčilená doba, kdy bude vyžadovati časopis více pozornosti jak kdy jindy. Ale nechci kaziti vašich plánů, jedte si. Hodně mnoho štěstí!“

UKRAJINOU DO ODĚSY

Prvního července seděl jsem již ve vlaku, jenž uháněl ukrajinskými stepmi k Oděse. V kapse měl jsem sice jen 25 rublů, ale v hlavě rojilo se celé ohromné bohatství myšlenek, plánů, impresí.

Ukrajinské vesničky, vyhřívající se v letním slunci, lákaly k sobě útulností svých chatek a zeleně. Přes nízké plůtky zahrádek visely napnuté arbuzy a celá divoká vegetace kvítí. Do dálky táhla se všude slunečnicová pole, pak písečnaté lesy nebraly zas konce. Někde zas červenala se celá velká pole zahradních jahod a zlaté a červené obilí se třpytilo. Modrá, čistě krásně modrá a hluboká obloha zářila radostně bez konce nade vším.

A stepi nekonečné jak to nebe střídaly pole a lesy; stepi od obzoru k obzoru, zpestřené stády maličkých koní, kteří se proháněli a skotačili. Vzpomněl jsem Gogola, jak krásně podal on tuto atmosféru v *Tarasu Bulbovi*, ve *Večerech na Dikaně*, ve spoustě jiných věcí. Ano, toto je ona Gogolova krajina, to ona mu vtiskla jeho jedinečný ráz, to on je jejím geniálním plodem.

Jsou takové krajiny, myslel jsem, jež stvoří a tvoří člověka. Jsi vlastně vždycky podoben krajině, z které pocházíš. A není při tom třeba pesimisticky vzdychati nad takovým nepřekonatelným determinismem. Co je krásnějšího než býti podoben celé jedné krajině, jako jsme podobni rodičům? Čím užší a prostší kontakt máme s tou zelení kolem nás, tím více radostní a prohlubuje se naše povaha. Ty stromy, které rostly v lese a v zahradě – zatím co my vyrůstali –, nejsou-liž vlastně našimi sourozenci? Na lidi spíše možno zapomenouti, ale na ráz krajiny nezapomíná se nikdy. Zvláště pak na onu, v které jsme vyrůstali. Oč oloupeni jsou ti, již prožili své útlé mládí ve městě v té ponuré vegetaci zdí a cihel. Jim zbýval jen ten proužek nebe, jež vykreslila ulice neb náměstí. Ale i k této ponuré vegetaci lze přilnouti, rys v povaze to ovšem vždycky zanechává.

Vzpomínám svého útlého mládí, jež prožil jsem v Haliči v malé vesničce na severu od Tater. Většinou v zahradě, v polích neb u říčky: co tu bylo „práce“ pro nás děti. Vytahovat z vody žabí vejčka, chytat pulce s ocáskem, poklízet náš

dobyteček pod angreštem, svážen kousky trávy – „naši úrodu“ – do stodol, stavět domečky, přelézat k farářovi do zahrady na jablka, chodit ministrovat a sloužit pak doma s cukřenkou mši svatou. Pro mne pak bylo jednou z vášní vylézt na kůl u plotu a hodinami pozorovat ruch před krčmou, jež byla naproti. Nejvíce to byli ovšem koně, kteří mě tam zajímali. Byli jsme spolu vždycky velmi dobrými přáteli. Nosil jsem jim úkrádkem trávu, hladil je po jemné kůži nozder, promlouval s nimi. Když byl jarmark a za naší zahradou stála spousta vozů s vypřaženými koňmi, tu bylo pro mne mnoho práce. Se všemi koňmi bylo nutno se seznámit, všem přinést po trošce trávy, se všemi promluvit a pohladit je. Všem nebyla ta známost někdy příjemná a na ty díval jsem se vždy dlouho – nechápavě. Býval tam jeden ohromný šiml, který si dal všechno líbit. Abych se přesvědčil o jeho náklonnosti ke mně, vlezl jsem si pod něj, poklepával ho po břicho, bral za nohu. Doma pokreslil jsem všechny papíry a noviny koňmi a vojskem. Ve škole pak často našel učitel tabulku pokreslenou koňmi místo abecedou. Tato záliba zavedla mne pak později v Praze k Vacátkovi do školy.

Okolo mé rodné vesničky byly vysoké kopce, pokryté lesy a byly dlouho mým jediným obzorem, až později jednou vystoupil jsem s otcem na jeden z nich a byl jsem nesmírně překvapen pohledem na spoustu takových kopců, jež táhly se na všechny strany. A pak hlavně upoutal moji pozornost pohled na Tatry v dálce. Byly to zasněžené hory v dáli sotva patrné, spíše jak ve snu mlhavě vystupující mohutným blokem s třemi vrcholky, úplně bílými. Tento zjev bílých hor jako vzpomínka na krásný sen provázel mne pak celým životem při různých příležitostech. Byl jako symbolem vznešené ideje, byl vzpruhou jako zvěstování boží, biblickým znamením.

Všechno to vystupovalo mi před očima, zatím co vlak uháněl krajinou, bje rytmicky do kolejí. Byl již temný večer, když vjeli jsme do nádraží Oděsy. Našel jsem si pokojík v „Meblírovaných komnatách“ naproti nádraží a hned vyšel do ulic. Již vzduch v ulicích nasvědčoval blízkosti moře i šel jsem nazdařbůh, vdechuje tento vzduch s rozkoší. Nikdy neviděl jsem ještě moře a byla to první věc, kterou jsem chtěl spatřit. Moře! Tato mohutnost přírody, jejíž představu získal jsem jenom četbou – jaká krása to musí asi být! Byl jsem lačný shlédnouti je: ty mohutné vlny musí být nevyčerpatelnou pastvou pro oči, jsou zadostiučiněním životu duševnímu.

Byla úplně tma, když scházel jsem úzkou strmou uličkou a zaslechl zdola rytmické hučení a nárazy vody o kameny. Teprve tehda uvědomil jsem si, že moře

je někde zde již docela blízko a zahleděv se pozorněji na obzor, viděl jsem, že ona temná masa, jen sem tam se zatřpytivší jakýmsi světélkem, je ono moře.

Seběhl jsem dolů ke kamenům a zabořil nedočkavě ruce do vody. Moře! Hle, jak vypadá moře! Nalevo rozeznával jsem jakási skladiště, vagony a vlaky a hle! Tam za tím vším týčí se stožáry a komíny lodí. Napravo na jakési výspě zářila světlá restaurace, v níž hrála hudba. Dále vpravo na obzoru zakmitl čas od času maják. Moře oddychovalo černými masami ohromných vln, jež tříštily se bílou pěnou o pobřeží a vystříkovaly až ke mně.

Moře v Oděse (sbírka ČsOL).

Seděl jsem na kamenu, ponořuje ruce do vody a prohrabuje písek, jež nánášely vlny. Hudba hrála v restauraci jakési nemotorně veselé věci, jež mne rušily. Kdyby ničeho raději nebylo, než moře. Chtěl bych v klidu naslouchat, co vypravuje toto noční moře! Oběhl jsem zátočinu, chtěje najít si nějaké vzdálenější místo, zacházeje dále vlevo podél přístavu. Za chvíli však narazil jsem na jakési skladiště loděk, přes které bylo nutno přelézti. Pak, nerozeznávaje dobře v temnu, zašel jsem kamsi mezi koleje, skladiště a vagony. Nikoho zde nebylo a já chodil již dobrou půl hodinu v tomto labyrintu temných zdí čpících odporně olejem, dehtem a slanečky. Teprve asi po hodině bludného chození našel jsem jednoho hlídače, jenž vyvedl mne z tohoto bludiště, na volné nábřeží, pohlížeje na mne nedůvěřivě.